

1956 POLSKO, MAĎARSKO,
ČESKOSLOVENSKO

ZLOMOVÉ UDÁLOSTI VE VÝCHODNÍM BLOKU V 50. LETECH

Stalinova smrti 1953

Červen 1953 - NDR – protikomunistické povstání

Únor 1956 - Tajný projev prvního tajemníka ÚV KSSS **N.S. Chruščova** na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu „O kultu osobnosti a jeho důsledcích“ se stal impulsem k postupné destalinizaci a masovým protikomunistickým protestům v Polsku a Maďarsku...

Chruščov poprvé otevřeně promluvil o Stalinových represích v rámci komunistické strany (zdaleka však nevysvětlil jejich rozsah...)

POZNAŇSKÉ POVSTÁNÍ 1956

Začátek 28. června 1956

Dělníci z poznaňských Cegielského strojírny požadovali lepší pracovní podmínky, zrušení nespravedlivých norem, snížení cen, zvýšení platů.

Začaly masové demonstrace
(100 000 lidí).

Objevovala se hesla: *Chceme chleba!
Svobodu!*

Nikdo z vládních představitelů nehodlal
s demonstranty jednat.

Někteří lidé se vyzbrojili ve vězeňském
skladu.

- Proti vzbouřencům povolána Polská lidová armáda.
- Do druhého dne povstání krvavě potlačila.
- Zabito přes 50 lidí a stovky zraněny.
- Menší demonstrace proběhla i ve Varšavě
- Celá událost znamenala postupnou destalinizaci Polska. V říjnu nastoupilo Gomulkovo reformní vedení. Zastavena kolektivizace venkova.

- **Wladyslaw Gomulka**

Nastoupil do vedení Polska po poznaňských událostech a začal s prvními, byť nedůslednými, reformami - i přes odpor Rusů. Slíbil napravit křivdy minulosti. Zastavil kolektivizaci, rehabilituje oběti politického pronásledování, sovětští poradci musí odejít.

- Nakonec však očekávání Poláků zklame. Změny byly postupně zastaveny, zostrila se cenzura a 1958 byla zrušena dělnická samospráva.

MAĎARSKÁ REVOLUCE 1956

- V červnu 1953, po Stalinově smrti, povoláno maďarské vedení do Moskvy.
- Tvrdý stalinista **Mátyás Rákosi** a jeho stoupenci byli obviněni z podpory kultu osobnosti.
- Za předsedu vlády doporučen liberálnější **Imre Nagy**.
- Nový premiér zrušil věznění „nepohodlných“ osob, započal se skromnými reformami.
- Rákosi, první tajemník strany, však postupně získával ztracené pozice zpět.

M.
RÁKOSI

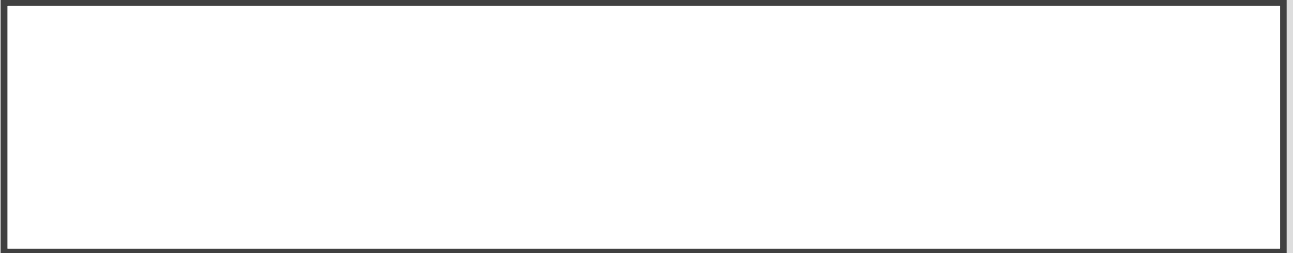

- 1955 Nagy odvolán z funkce.
- 1956, po Chruščovově projevu a povstání v Poznani, byl Rákosi, na doporučení z Moskvy, odvolán. Nahradil ho další stalinista – **Ernö Gerö**.

- Velký vliv mezi lidmi získává **Petöfiho** klub, společenství složené z komunistů i nekomunistů. Pořádal veřejné diskuse na závažná témata.

Vynutil si důstojný pohřeb obětí nezákonných procesů (László Rajka a dalších)

- Vysokoškoláci založili vlastní nezávislou organizaci. Požadovali odvolání Rákosiho, svobodné volby, povolání Nagye.

- 23. října 1956 svolali studenti v Budapešti demonstraci vyjadřující solidaritu s událostmi v Polsku, přidávali se dělníci i další obyvatelé.
- Demonstranti nejprve došli k parlamentu, aby si vyslechli I. Nagye, ten však nic určitého neslíbil.
- Gerö označil manifestaci v rozhlase za akci nepřátelských živlů a lůzy...
- Do lidí začala ze střech střílet ÁVH, maďarská tajná policie. Zabíjela několik desítek lidí.
- Šokovaný dav se začal vyzbrojovat. Nepokoje se šíří po celé zemi.
- Gerö požádal o sovětskou intervenci.
- 24. října, brzy ráno, přijíždí dvě sovětské divize s tanky.
(Část sov. armády zůstávala v Maďarsku po r. 1945)
- Maďaři zakládají ozbrojené milice a začínají bojovat. Někteří členové tajné policie jsou veřejně popravováni.
- 25. října padla vláda. Nové vedení v čele s I. Nagyem rozpustilo ÁVH a slíbilo zavést svobodné volby. Přidalo se na stranu lidu.

- 28.října skončily boje. Vojska načas vyklidila Budapešť. Nagy vyhlásil neutralitu a vystoupení z Varšavské smlouvy.
- Moskva rozhodla o intervenci, ta začala 1. listopadu 1956.
- Znovu vypuklo povstání a boje. Budapešť byla obsazena 4. listopadu, tvrdě se bojovalo v dělnických čtvrtích..
- Na některých místech trvaly střety až do 10.listopadu...
- Boje si vyžádaly tisíce obětí. Do exilu, přes dočasně otevřenou hranici, odešlo okolo 200 tisíc lidí.
- Nová Kádárova vláda začala s „normalizací“.
- Zrušeny všechny reformy.
- 229 lidí popraveno, mezi nimi také Imre Nagy...
- 14 000 uvězněno
- Události vzbudily vlnu solidarity především v Polsku. Přicházely odtud potraviny, léky atd.

- Maďarský diktátor **Mátyás Rákosi**
- Po roce 1947 vládl neomezeně.
- Začal s kolektivizací zemědělství, likvidoval politické oponenty, dal volný průběh politickým zinscenovaným procesům - nejznámější byl s Láslo Rajkem.

M.
RÁKOSI

Imre Nagy

Zpočátku byl ve vleku událostí. Nakonec se stal hlavní postavou revoluce. Snažil se prosadit vystoupení Maďarska z Varšavské smlouvy, vyhlásil neutralitu své země.

Po porážce povstání byl zatčen a po vykonstruovaném procesu 16.6.1958 popraven.

ČESKOSLOVENSKO V ROCE 1956

- Když se řekne rok 1956, mnohým se vybaví Chruščovův tajný projev na XX. sjezdu KSSS a události v Polsku a v Maďarsku.
- Chruščovův "tajný" projev na XX. sjezdu KSSS vyvolal v zemích východního bloku doslova šok. Odhalením Stalinových zločinů a represí bylo zaskočeno i vedení Komunistické strany Československa.
- Projev rozproudil uvnitř strany bouřlivou diskusi. Logicky vyvolával otázky, jestli také v Československu nedošlo k podobným zločinům, a případně, kdo je za ně odpovědný.

- *Ozývaly se dokonce poměrně silně hlasy o nutnosti svolat mimořádný sjezd strany a hlasy, které požadovaly určitou konkrétní personální odpovědnost za chyby nebo nedostatky minulých let. Nicméně vedení KSČ se podařilo poměrně šikovnou politikou tuto debatu utlumit, strana ji v určité fázi prohlásila za skončenou.*
- *Místo sjezdu byla svolána jenom celostátní konference strany – tady byl důležitý rozdíl v tom, že zatímco na sjezd se delegáti volí od těch základních organizací strany a v té rozjitřené době byla obava, že by možná volba delegátů úplně nevyhovovala tomu, jak si to vedení KSČ představuje, na celostátní konferenci jmenovaly zástupce jenom krajské organizace, čili ten výběr byl v rukou vedení strany.*
- *Podařilo se takovým docela elegantním způsobem vyřešit otázku odpovědnosti za loutkové procesy z počátku 50. let. Samozřejmě pokud jejich oběti byli komunističtí funkcionáři.*
- *Vedení v roce 1956 vlastně učinilo za všechno odpovědným Rudolfa Slánského, on podle té interpretace s tím vším začal a nakonec se tedy stal také obětí těch metod a procesů, které sám zavedl, ale tím pádem vlastně v Československu není potřeba nikoho amnestovat a taky není potřeba nikoho trestat.*
- *Na rozdíl od sousedního Polska nebo Maďarska byla v Československu nepoměrně lepší hospodářská situace. Tím pádem se nijak výrazněji neprojevila sociální nespokojenost a nemohla se propojit s nespokojeností politickou. "Komunistický režim velice razantně odložil – on je nevyřešil, ale odložil – o několik let ekonomické problémy měnovou reformou v roce 1953. To mu potom umožnilo pravidelně snižovat ceny a zvyšovat platy. Jenom v roce 1956 byly základní platy a důchody zvýšeny dvakrát. To všechno hrálo do rukou snaze režimu udržet nějaký klid.*

ZDROJE

- VESELÝ, Zdenek. *Dějiny mezinárodních vztahů*. Plzeň, 2007.
- <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/madarske-a-polske-povstani-v-roce-1956/>
- <https://cesky.radio.cz/rok-1956-v-ceskoslovensku-8613500>